

İKV BİLGİ NOTU

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ENDEKSİ 2024

Deniz Bal, İKV Uzman Yardımcısı

Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü, 2024 yılı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi'ni¹ 10 Aralık 2024 tarihinde Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haftası'nda (9-15 Aralık) yayımladı. 100 üzerinden yapılan değerlendirmede AB 71 puan aldı. Bu durum AB'nin 2023 yılına göre 0,8 puan ve 2010 yılından bu yana 7,9 puan ilerleme kaydettiğini gösteriyor. İktidar alanı en düşük alan (61,4) olmasına rağmen değişimin hızını belirlemeye devam ediyor. 2010'dan beri bu alanın puanın 19,5 yükseldiği görülüyor. 2023-2024 yılları arasında ise 2,3'lük bir sıçrama olduğu anlaşılıyor. Diğer alanlarla karşılaştırıldığında bu alandaki ilerlemenin daha fazla olduğu ve ortalama toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğu biliniyor.

2024 endeksinde toplumsal cinsiyet eşitliği İsveç'te 82 puandan Romanya'da 57,5 puana kadar ulusal düzeyde farklılık gösteriyor. Malta (+2,3), Çekya (+2) ve Litvanya (+1,7) 2023 endeksinden bu yana en iyi ilerlemeye sahip. 2010'dan beri en çok ilerlemeye sahip ülkeler arasında ise İtalya (+15,9), Malta (+15,7) ve Portekiz (+14,9) yer alıyor. 13 AB ülkesinin puanları şu an 70'in üzerindeyken sadece İsveç'in puanı 80'i aşıyor. Bu durum AB'nin "eşitlik birliği" vizyonunun gerçekleşmesinden oldukça uzak.

- **İş Alanı: İlerleme Durgunlaştı**

Endekste üçüncü en yüksek puana (74,2) sahip olmasına rağmen bu alanın durgunlaştığı anlaşılıyor. Toplumsal cinsiyet istihdam açığı düşük bir oranda azalsa da bu sektörel ayrımcılıktaki yüksek cinsiyet eşitsizliğiyle dengeleniyor. İş hayatında olan kadın sayısı erkeklere oranla az kalıyor. Toplumsal cinsiyet farkının en çok çocuklu çiftlerde olduğu görülüyor (26 puan). Bekar kadınlar ve erkekler arasındaki fark 24 puan ve yurtdışında doğan kadınlar ve erkekler arasındaki fark 22 puan.

- **Para Alanı: Düşük Oranda İlerleme Fakat Yüksek Eğitimli ve Bakım Sorumlulukları Olan Kişilerde Güçlenen Bir Toplumsal Cinsiyet Farklılığı**

Para alanı endekste sahip olduğu ikinci sıralamayı 83,4 ile sürdürmeye devam ediyor. Geçen yıldan bu yıla 0,8 puanlık artışın temel nedeni, ihtiyari harcamalar desteği gibi önlemlerle COVID-19 salgınının iş gücü piyasası üzerindeki etkisinin hafifletilmesinden kaynaklanıyor. Toplumsal cinsiyet farkı bireysel kazançlarda özellikle büyük bir oranda ve kadınların aleyhine -özellikle 50-64 yaş arası ve yüksek eğitimli- ilerliyor. Bu farklar, ücretsiz bakım sorumluluklarının çarpık ve çoğu zaman yaşam boyu üstlenilmesinin ve mesleki cinsiyet ayrımcılığının gelir üzerindeki olumsuz etkilerini yansıtıyor. Gelir düzeyi ve şiddetin yaygınlığı arasında bir bağ olduğu anlaşılıyor. Kadınların gelirinin

¹ EIGE, "Gender Equality Index 2024", 10.12.2024 https://eige.europa.eu/newsroom/news/gender-equality-index-2024-baby-steps-fragile-path-union-equality-mean-not-all-countries-are-feeling-benefits-equally?utm_source=linkedin&utm_medium=social&utm_campaign=egef2024

partnerlerinden düşük olduğu ya da kazanımları üzerinde hakimiyet kuramadıkları durumlarda şiddetin çeşitli türlerine maruz kalma oranları da artıyor.

- **Bilgi Alanı: İlerleme Yavaş Ama Sabit, Eğitimde Yerleşik Ayrımcılık Tarafından Engelleniyor**

Bilgi alanı 64,2 puanla yavaş ama sabit bir şekilde 2010'dan beri ilerliyor. Bu ilerleme yalnızca yüksek sayıda kadın ve erkeğin üniversitelerden mezun olup yaşam boyu öğrenmeye katılmalarından sağlanıyor. Yine de eğitimdeki yerleşik ayrımcılık, bu alanda daha önemli ilerlemelerin gerçekleşmesini engellemeye devam ediyor. Eğitim düzeyi ve yetişkin öğrenimindeki toplumsal cinsiyet farkları küçük oranda ve kadınları lehine olduğu görülüyor. Ancak, yüksek öğretim farklı yaş grupları arasında büyük ölçüde değişiyor. Özellikle 25-49 yaş aralığındaki kadınlar ve erkekler arasında belirginleşiyor - kadınların lehine 9 puanlık bir toplumsal cinsiyet farkı var- ve 65 yaş üstü kişiler arasında 7 puanlık bir fark erkekler lehine bulunuyor. Akademiye toplumsal cinsiyet temelli şiddetin çok yaygın olduğu fakat üzerinde durulmadığı ifade ediliyor. Şiddet mağdurlarının küçük bir oranı şikâyet ediyor.

- **Zaman Alanı: Bakım ve Ev İşİ Görevlerinin Eşit Bir Şekilde Bölünmemesi Yaygın**

68,5 ile en düşük puanlı alanlardan biri zaman alanı. Alan puanının düşük olmasının nedeni (ücretsiz) bakım -yemek pişirme ve ev işi faaliyetlerinin- kadınlar ve erkekler arasında eşit olmayan şekilde dağılımından kaynaklanıyor. Ücretsiz bakım ve işlerinden dolayı zaman eksikliğinden çalışan kadınlar, çalışan erkeklere göre spor, kültür, eğlence, gönüllü veya hayırseverlik faaliyetlerine önemli ölçüde daha az katılıyor. Mevcut veriler, kadınların ve kız çocuklarının sporda erkeklerden ve oğlan çocuklarından daha fazla şiddet riskiyle karşı karşıya olduğunu gösteriyor. İstismar riski, ırk/etnik köken, engellilik, cinsel yönelim ve/veya düşük sosyoekonomik konum gibi diğer ayrımcılık veya dezavantaj biçimleriyle karşı karşıya kalanlar için özellikle yüksek.

- **İktidar Alanı: Kadınların İktidardaki Varlığı Arttı, Ancak Kadınlar Hâlâ Yeterince Temsil Edilmiyor**

Kadınlar -endekste iktidar alanının en dinamik ilerlemeyi görmesine rağmen- AB genelinde iktidar ve karar alma pozisyonlarında yeterince temsil edilmiyor. İktidar alanının puanı 61,4'tür. 2024'teki AP seçimlerinde kadınların temsilinde düşüşe geçti ve daha önce sürekli devam eden bir artış eğilimini ilk kez tersine çevirdi. Yeni AP'nin %39'unu kadınlar oluşturuyor. Ulusal parlamentolardaki kadınların oranı için AB ortalaması ise %33 ve kadınlar genellikle yerel düzeyde yeterince temsil edilmiyor. Üye ülkelerdeki en büyük halka açık şirketlerin yönetim kurullarındaki kadın payı, çoğunlukla bağlayıcı kotalar nedeniyle şu anda tüm zamanların en yüksek seviyesi olan %33. AB'de cinsiyete dayalı şiddeti ortadan kaldırma yönünde bir baskı olsa da kadınlara yönelik şiddet, kadınları kurumsal veya siyasi kariyer yapmaktan veya sürdürmekten caydırmada önemli bir rol oynuyor. Kadın politikacılar, özellikle çevrim içi olarak cinsiyete dayalı ve cinselleştirilmiş şiddetle karşı karşıya kalıyor.

- **Sağlık Alanı: Tüm Alanlarda İlerlemenin En Yavaş ve Büyük Oranda Zayıf Sağlık Durumundan Kaynaklı**

En düşük ilerleme kaydedilen sağlık alanı 2010 yılından beri sadece 1,8 puan yükselme gösterdi. AB genelinde kadınlar ve erkeklerin sağlık durumları kötüleşiyor. 2021-2022 yılları arasında üye ülkelerin üçte ikisinde sağlıklarını çok iyi veya iyi olarak algılayan kadın ve erkeklerin oranında düşüş yaşandı. 2022 yılında AB’de kadınların %65’i ve erkeklerin %70’i kendilerinin sağlığı hakkında olumlu görüş bildiriyordu. Kadınlar erkeklerden uzun yaşamalarına rağmen sağlık durumları daha zayıf. Engelli kadınlar, düşük eğitim düzeyine sahip kadınlar, bekar kadınlar ve 65+ yaşlarındaki kadınların büyük bir kısmı sağlık düzeyinin en düşük olduğu gruplar. Roman ve LGBTİ+ topluluklarının önemli bir kısmı sağlık hizmetlerine erişimde ciddi zorluklar ve ayrımcılık yaşadıklarını bildiriyor. Sağlık sektörü şiddeti önlemede ve mağdurlara destek sağlamada önemli bir rol oynasa da sağlık profesyonelleri diğer profesyonellere göre çok daha yüksek şiddet riski altında. Zaman baskısı ve iş yükü, sıkıntıda hastalarla ilgilenme ve sağlık sisteminden duyulan kamusal memnuniyetsizlik işyerinde şiddet için önemli risk faktörleri oluşturuyor.